DABAS SIMBOLI 2007

Dabas aizsardzības pārvalde

Katru gadu zinātnieki izvēlas gada dabas simbolus ar mērķi pievērst sabiedrības uzmanību mazpazīstamām, retām vai apdraudētām sugām, kā arī aicināt ziņot dabas pētniekiem par šo sugu novērojumiem. Ieraugi dabā, iepazīsti un pastāsti citiem, jo tikai kopā mēs varam pasargāt to skaistumu, ko glabā Latvijas daba!

Melnā dzilna

Dryocopus martius

Melnā dzilna ir lielākais Latvijas un arī Eiropas dzenis – vāmas lieluma melns putns ar sarkanu galvas virsu. Lai gan šobrīd melnā dzilnā Latvijā ir samērā bieži sastopama – pie mums ligzdo 6–8 tūkstoši pāru, saistībā ar intensīvo mežizstrādi ornitologi prognozē šo putnu skaita samazinu.

Melnā dzilna ir ekoloģiski nozīmīga suga. Šie putni dzīvo vecos mežos, kur dzilnas atrod gan pietiekoši resnus kokus, kuros izkalt dobumus ligzdošanai, gan vecus ceļmus, nokaltušus un krītošus kokus, kuros tā meklē barību – atmirušā koksnē dzīvojošus vaboju kāpurus un skudras. Turpmākajos gados dzilnu kaltajos dobumos ligzdo aizsargājamas putnu sugas, piemēram, lielā gaura, meža balodis, bikšainais apogs, zaļā vāma un gaigala.

Kā norāda akcijas koordinatore Sintija Martinsone, "ir novērots, ka melnās dzilnas labprāt ligzdo cirsmās atstātajos ekoloģiskajos kokos, ja tie ir pietiekami resni un pieņēmuši dobuma kaliānai. Tomēr līdz šim nekādi pētījumi Latvijā, kas apstiprinātu vai noliegtu šo koku nozīmi melnās dzilnas ligzdošanā, nav veikti. Tāpēc gada putna akcijas laikā plānots veikt šādu pētījumu, lai noskaidrotu, cik bieži un kādos izcirtumos, kā arī ekoloģiskajos kokos melnā dzilna ligzdo."

Par 2007. gada putnu melno dzilnu ir izvēlējusies Latvijas Ornitoloģijas biedrība.

Latvijas Ornitoloģijas biedrība
Kalniciema iela 27 - 18, Rīga,
(pasta adrese a.k. 1010, LV- 1050)
Tālr. 67221580
Akcijas koordinators:
Sintija Martinsone, tālr. 29353919
www.putni.lv

Parastā liepa

Tilia cordata

Parastā liepa ir vasarzaļš liepu dzimtas koks. Tā ir Eirāzijā un Latvijā plaši sastopama suga. Liepas aug augļīgos mežos upju krastos un ezeru salās, galvenokārt kopā ar citiem kokiem un pameža, bet īraudzēs daudz retāk. Bieži liepas audzē stādījumos parkos un pie viensētām kā dekorativus augus. Tie ir izcili nektāraugi.

Liepu koksne ir viegla un labi apstrādājama, tāpēc tā noder kokgriezumiem, koka traukiem, kastēm, mucām, mūzikas instrumentu, sērkociņu ražošanai. No liepu lūkem gatavo virves, dažādus pītņus, īpaši dārzkopībā.

Liepas sāk ziedēt apmēram 20 gadu vecumā un zied vasaras otrajā pusē. Medicīnā liepu ziedus lieto sviedrēšanai un urīna dzīšanai, arī pret caureju, tos izmanto arī kosmētikā. Ziediem ir mīkstinoša un eipocejus dziedējošā iedarbība. Tautas medicīnā tos lieto arī pret vasaras raibumiem un matu kopšanai.

Liepu mūsu senči ir uzskatīja par svētu koku. Daudzās vietās Latvijā saglabājušās tā saucamās "ēku liepas". Ja liepa sasniedz 4 m apkārtmēru vai 33 m augstumu, tā ir aizsargājams dižkoks. Šobrīd Latvijā visresnākās liepas apkārtmērā pārsniedz 8 m - Valdemārpils Ēlku liepa Talsu rajonā pie Sasmakas pils un Aucenieku liepa Kuldīgas rajona Padures pagastā.

Latvijas Dendrologu biedrība
Nacionālais Botāniskais dārzs,
Miera iela 1, Salaspils,
Rīgas raj., LV - 2169
Akcijas koordinators:
Andreja Švilāna, tālr. 29445635

Zemesvēzis

Gryllotalpa gryllotalpa

Pazīstams ar dažādiem tautas nosaukumiem – ķirelis, purva circenis, drudžūzelis un alu circenis, kas raksturo viņa dziesmu – monotonus īsus trešņu un lekšanu gluži kā circenim. Trešņa zemesvēžu tēviņš siltās pavasara naktīs savas alas ieejā, berzējot priekšspārnus vienu gar otru, lai pievilinātu mātītes.

Šie kukaiņi dzīvo apslēpti alu labirintā, ko izrok mitrā un irdenā augsnē, bieži sastopami apstrādātos mazdārziņos, barojoties ar augiem, īpaši jauniem dīstiem, tādējādi kļūstot par dārza kaitēkļiem. Barojas arī ar kukaiņu kūniņām, kāpuriem un tārpiem. Virs zemes tie iztīen reti, galvenokārt naktīs, dienā tos ieraudzīt nevar. Zemesvēžu priekšējū stilbi ir plakani, ar zobainu malu un ir pieņēmuši rakšanai.

Pieaudzis kukainis ir 3,3 – 5,8 cm garš un 2,7 – 4,5 g smags, ar druknu, tumši brūnu ķermeni, kas klāts ar īsiem, brūniem, samtainiem matiņiem.

Sakarā ar lauksaimniecības intensifikāciju Rietumeiropā suga daudzās areālā vietās ir izzudusi.

Par 2007. gada kukaini zemesvēzi ir izvēlējusies Latvijas Entomologu biedrība.

Latvijas Entomoloģijas biedrība
LU Bioloģijas fakultāte,
Kronvalda bulv. 4, Rīga, LV -1586
Tālr. 67034880
Akcijas koordinators:
Voldemārs Spuņģis

Apaļlapu rasene

Drosera rotundifolia

Nelielais, īpatnējais un skaistais augs sastopams Latvijas purvu mitrākajās vietās. Tas ir viens no Latvijas nedaudzajiem augiem – kukaiņēdājiem. Lapas ir gandrīz apaļas, ziedi no maija beigām līdz augustam sīkiem, baltiem ķekarā sakārtotiem ziediem, auglis ir pogaļa ar daudzām sēklām.

Rasenes lapas ir kā lamatas kukaiņiem, lapu dziedzermatiņi izdala lipīgu, mirdzošu sulu, kura pievilina kukaiņus. Kad nelielais kukainis nokļūst uz rasenes lapas, tas piešķīp pie lipīgajiem dziedzermatiņiem, un lapa sakļaujas ap kukaini. Lapas fermenti spēj izšķīdināt kukaini, un auga tiek pie tik vērtīgajām barības vielām.

Tādā veidā rasene pielāgojusies dzīvei barības vielām nabadzīgajos sūnu purvos. Purvu nosusināšana kūdras ieguvei izraisīna rasenes ieciemīšako augšanu, kotiles neskartos, dabiskos purvos starp dzīvnevju lapām raseni vēl var sastapt gana bieži. Ieskaites vērīgāk!

Par 2007. gada augu apaļlapu raseni ir izvēlējusies Latvijas Botānīķu biedrība.

Latvijas Botānīķu biedrība
LU Bioloģijas fakultāte,
Kronvalda bulv. 4,
Rīga, LV - 1586
Tālr. 67830994
Akcijas koordinators:
Liene Saimeņa

Ķiploku gludspolīte

Oxychilus alliarius

Ķiploku gludspolīte apdzīvo dabiskus mežus, kuros ir krītalas. Dzīvnieks ir ar 5 līdz 7 mm platu čaulu, kurai ir 4 līdz 4,5 vijumi. Čaula ir dzeltenīgi brūna, bet gliemeža ķermenis tumši pelēkzils. Raksturīgākā pazīme, kā ķiploku gludspolīti var atšķirt no citām spolītēm, ir tā, ka gliemezis stresa situācijās un savaiņojumu gadījumos izdala spēcīgu ķiploku smaržu. Par ķiploku gludspolītes izplatību Latvijā trūkst datu.

Par 2007. gada gliemezi ķiploku gludspolīti ir pasludinājusi Latvijas Malakologu biedrība.xx

Latvijas Malakologu biedrība
LU Bioloģijas fakultāte,
Kronvalda bulv. 4, Rīga, LV – 1586
Akcijas koordinators:
Mudīte Rudzīte, tālr. 26485835

Smilšu krupis

Bufo calamita

Smilšu krupis ir mazākais no Latvijā sastopamo sugu krupjiem. Pieaudzis īpatnis var sasniegt 6 – 8 cm garumu. Smilšu krupji pārtiek galvenokārt no kukaiņiem, zimeņkļiem un tārpiem. Īpaša prasība tiem ir pret nārsta vietām - nārsts un kurkuļu attīstība parasti notiek sekās, neaizaugušās, saules apspīdētās ūdenstilpnēs. Smilšu krupji smiltīs rok alas, kur paslēpties.

Pagājušā gadsimta sākumā Latvijā smilšu krupji dzīvoja galvenokārt jūras piekrastē un upju ielejās, kur pavasarī veidojas nārstam nepieciešamās sekās peļķes. Pēdējos gadu desmitos tie sastopami arī smilšu un granta karjeros. Tomēr šo dzīvnieku skaits ir strauji samazinājies.

Smilšu krupis ir Latvijā aizsargājams dzīvnieks. Suga ierakstīta Latvijas Sarkanās grāmatas 2. kategorijā kā suga, kuras īpatņu skaits un izplatība samazinās, Eiropas Savienības Biotopu un sugu direktīvas IV pielikumā un Bernes konvencijas "Par dzīvās dabas un dabisko dzīvotņu saglabāšanu" II pielikumā.

Smilšu krupi par 2007. gada dzīvnieku ir pasludinājis Latvijas Dabas muzejs.

Latvijas Dabas muzejs
Kr. Barona iela 4,
Rīga, LV – 1050
Tālr. 67356040
Akcijas koordinators:
Digna Pilāte

Milzu baltmietene

Leucopaxillus giganteus

Milzu baltmietene ir viena no lielākajām cepurīšu sēnēm. Cepurīte var sasniegt 10-40 cm platumu, sākumā tā ir izlekta, vēlāk pītuvveida, netīri balta līdz iedzeltena, vecumā brūngana, vijņaini izlocīta, nevaina, sausa. Mīkstums bālgans, sīksts, ūdeņains, ar rūgto mandeļu smaržu un garšu. Lapiņas krēmkrāsā, plānas, ciešas, viegli no cepurītes atdalāmas. Kātiņš 6-7 cm garš, 3-5 cm resns cepurītes krāsā, gluds, kails, vecām sēnēm sapīlasājis un cieta.

Sēne ir nedzīvās zemsedzes un humusa saprotrofs, aug mežmalās, pļavās, parkos, dārzos. Reizēm tā veido ļoti lielus ragaunu apļus un lielas grupas. Milzu baltmietenes veidotie ragaunu apļi nereti dārzos traucē kultūraugu augšanu, gadās, ka sēņotnes ielekmē sāk kalst pat koki un krūmi. Senatnē tādu apļu raŗanos saistīja ar ragaunu deļām, bet mūsdienās pat ar kīdojošo tīļvīļu nosēšanās vietām. Patiesībā vainīga ir bīlvā sēņotne, kas patērē lielu daudzumu ūdens un barības vielu.

Milzu baltmietene ir ēdama pēc iepriekšējas novārīšanas, derīga cepšanai un žāvēšanai. Pēc dažu autoru domām tā var izraisīt gremošanas traucējumus, savukārt vācu literatūrā atzīta par ļoti garšīgu ēdamo sēni.

Par 2007. gada simbolu milzu baltmieteni ir izvēlējusies Latvijas Mikologu biedrība.

Latvijas Mikologu biedrība
Latvijas Dabas muzejs,
Kr. Barona iela 4,
Rīga, LV - 1050
Tālr. 67356036
Akcijas koordinators:
Inita Dāniele

Izdevējs:
Dabas aizsardzības pārvalde
Eksporta iela 5, Rīga, LV - 1010
Tālr. 7509545, fakss 7509544
E-pasts: dap@dap.gov.lv
www.dap.gov.lv

Informāciju apkopoja: Indra Cukura,
Vides datu Koordinācijas centra (VDAK) vadītāja

Dizains: Arthands Dillers

PLAKĀTS IESPIESTS UZ VIDEI DRAUDZĪGA PAPĪRA